

תקציר מנהלים

“המערכה בין המלחמות” (מב”ם) היא כינוי רשמי במערכת הביטחון לסדרת הפעולות ההתקפיות שביצעה ישראל על אדמת סוריה (בעיקר) ובמקומות אחרים בעשור האחרון. מה שהחל כפעולות נקודתיות, שנועדו למנוע העברת נשק מתקדם מסוריה המתפוררת לארגון חזבאללה בלבנון, התפתח לכדי מערכה נרחבת בהיבט הפיזי והגיאוגרפי, שאף עוגנה כחלק מתפיסת ההפעלה הצבאית, כולל במסמכי אסטרטגיית צה”ל.

ואולם השינויים האזוריים – התייצבותו של משטר אסד, הפשרת היחסים בין איראן ליריבות ותיקות והמשך התרחקותה של ארצות הברית מהאזור – מעלים את השאלה אם האפקט הכולל של פעולת המב”ם אכן עודנו פועל לטובת ישראל, במישורים שמעבר לפגיעה פיזית באויב. לראיה, היווצרותו של “ציר התנגדות” בהובלה איראנית הפועל באופן הדוק מבעבר נגד ישראל, שעל פי הניתוח התרחבות המב”ם דווקא סייעה ליצור ולגבש אותו, עד כדי התגברות משמעותית של סכנת העימות הרב־זירתית והבו־זמני עם אויבים שונים. במב”ם באו לידי ביטוי באופן מרשים היכולות החדשות של צה”ל בתחומי המודיעין המדויק, הפעולה האווירית והחשאית, הסייבר ועוד. ואולם מלקחי העבר עולה כי דווקא להתמקדות ביכולות אלה יכול להיות אפקט שלילי במספר תחומים: המב”ם מחייבת אמצעים יקרים וקשב פיקודי רב יחסית, הנגרע ממשימות אחרות של צה”ל, ובראשן ההתכוננות למערכה כבדת משקל. דרכי הפעולה במב”ם – עושר מודיעיני בלתי מוגבל כמעט, פיקוד מרכזי ועודף של יכולות המוקדשות לביצוע מדויק – מנוגדות לאופי הפיקוד והפעולה שיידרשו לשנות למערכה משמעותית, וקיים חשש (גם הוא על פי ניסיון העבר) שיהיה לפיקוד ולכוחות קושי להסתגל לתנאיה של מערכה כזו.

במסמך זה נבחנים ההיסטוריה של המב”ם, שורשיה כתפיסת הפעלה, התרחבותה בעקבות הצלחת הפעולה, תפיסתה לאורך השנים על ידי היריבים השונים והרלוונטיות שלה במלאת עשור לתחילתה. נוסף על כך נבחנת השפעתה של המב”ם על מוכנותו של צה”ל למלחמה רבתי ועל הסיכוי להידרדר אליה באופן בלתי מתוכנן על ידי מי מהצדדים.

המסקנה מכל אלה היא כי המב"ם בתצורתה הנוכחית מיצתה את מרב יעדיה, ואף גרמה לתוצאות שליליות לא מכוונות שעוצמתן הולכת וגוברת. לאור זאת מוצעות המלצות להמשך, שעיקרן:

- א. לבחון לעומק את מטרות המב"ם, הישגיה וכיווני הפעולה בעתיד, תוך בחינת השינויים המתחוללים במערכת האזורית והבינלאומית והגדרת מצב סיום למערכה.
- ב. למקד את פעילות המב"ם אך ורק במטרות ראויות של התעצמות האויב, בדגש על חזבאללה, ולא להעצים יתר על המידה סמלים כמו "התבססות איראנית בסוריה".
- ג. לבחון את המצב בסוריה לאשורו ולעצב דרכי פעולה שונות מול האזורים השונים בשטחה. בהקשר זה יש לקיים חשיבה מחודשת על התועלת הטמונה בתקיפת יעדי משטר אזוריים.
- ד. להכין את צה"ל לתרחיש של מערכה רב-זירתית, תוך בחינה מעמיקה של יכולותיו וחיידוש תשומת לב להיבטים שהוזנחו (בפרט בצבא היבשה). במקביל לשדר בהתעצמות, בהתבטאויות ובפעולה בשטח שישראל אינה חוששת ממערכה כוללת ואינה מוכנה להתיישר לפי "הקווים האדומים" שקובע האויב.
- ה. לעצב ולהפעיל באזור דרכי השפעה לא־אלימות, חשאיות ומדיניות, בייחוד בסוריה ובלבנון.
- ו. לגבש קואליציות אזוריות ועולמיות שיהוו משקל נגד ל"ציר ההתנגדות" ולקשר שלו עם רוסיה וסין, ויסייעו למטרה המדינית הקריטית של חידוש העניין והמעורבות של ארצות הברית באזור.
- ז. לחקור את דרכי הלמידה ואת עיצוב התפיסות בצה"ל ולבחון עד כמה הן מושפעות מהצלחות נקודתיות של הפעלת כוח ושימור הישגים, ולא מהתבוננות מפוכחת לעבר העתיד.